

*Косиця Ольга Олексіївна,
ад'юнкт кафедри управління, адміністративного права і процесу та
адміністративної діяльності Національного університету державної
податкової служби України*

СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКІВ – НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ЗАКОНОДАВЧИЙ АСПЕКТ

Перші підсумки реалізації Податкового кодексу України супроводжуються новим розумінням змін, що відбуваються в податковій системі держави, та потребують подальшого дослідження і вдосконалення. Цим обумовлюється актуальність вивчення понятійного апарату сфери регулювання Податкового кодексу взагалі та сфери справляння податків зокрема.

Науково-дослідний аналіз, проведений автором, свідчить, що термін «справляння податків», на жаль, не має нормативно-правового закріплення, хоча широко вживається в законодавстві, теорії та практиці податкових відносин, активно висвітлюється в наукових публікаціях.

Адміністративно-правові аспекти сфери справляння податків досліджено у працях таких вчених, як О.О. Бандурка, А.І. Берlach, В.Т. Білоус, М.М. Весельський, Л.К. Воронова, Ю.В.Гаруст, О.П. Дзісяк, Л.М. Касьяненко, В.В. Костицький, М.П.Кучерявенко, В.Б. Марченко, Т.О. Мацелик, А.М. Новицький, С.П.Позняков, Т.О. Проценко, Д.М. Рева, А.В. Роздайбіда, Л.А.Савченко, А.О. Селіванов та інш.

Термін «справляти» – «правити, вимагати» (борг, податок та ін.), або «робити, здійснити щось відносно когось», «виконувати, здійснювати щонебудь», «втілювати в життя, робити щонебудь» [1, с. 349].

Податковий кодекс України є найвищим, після Конституції України, джерелом податкового права України, тому зрозуміло, що цей документ стає й одним із вирішальних орієнтирів для тлумачення і наповнення змістом ключових понять податкового права [2, с.120].

В Податковому Кодексі України в статті 1 «Сфера дії Податкового кодексу України» зазначається, що Податковий кодекс України регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема, визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження й обов'язки їх посадових осіб під час здійснення податкового контролю, а також відповідальність за порушення податкового законодавства.

Сферою регулювання Податкового кодексу України є група однорідних суспільних відносин, які визначають надходження коштів від платників у бюджети у формі податків і зборів. Цим актом регулюється сукупність специфічних відносин, що дозволяє виділити їх із загальної маси фінансових відносин на підставі того, що у Кодексі обумовлюється

надходження коштів у власність держави й територіальних громад по вертикалі (від платника до бюджету) у формі податків і зборів.

Законодавець у частині першій цієї статті спробував закріпити вичерпний перелік відносин, на регулювання яких спрямований вплив приписів цього кодифікованого акта: 1) закріплення переліку податків та зборів; 2) порядок адміністрування податків та зборів; 3) закріплення правового статусу платників податків та зборів; 4) компетенцію контролюючих органів та повноваження їх посадових осіб; 5) регулювання відповідальності за порушення податкового законодавства [3, с.18-19].

Великий вклад в розвиток податкових дефініцій вніс М. Весельський, який один із перших визначає справляння податків як сукупність дій державних органів і платників податків, спрямованих на внесення встановленого законом податку, збору (обов'язкового платежу) до бюджету чи до державного цільового фонду.

Справляння податків полягає у встановленому порядку і відповідному механізмі внесення до бюджету чи до державного цільового фонду певної суми платежу. Поняття «справляння податків» передбачає активну діяльність податкових органів, але роль платника при цьому не є пасивною. Однією з засад, принципів побудови механізму справляння податків є самостійне обчислення і сплата належним сум податку, що є його органічною і невід'ємною частиною. В той же час вся організація справляння податків в країні взагалі, і конкретні дії щодо окремо взятого платника, зокрема, є діяльністю державних органів, яка є частиною фінансової діяльності держави у сфері оподаткування. Зміст справляння податків включає механізм і порядок здійснення цієї діяльності [4, с.55].

Так, Марченко В.Б. у дисертаційному дослідженні «Адміністративно-правове регулювання сфери справляння податків» проводить історичний аналіз поняття та визначає зміст «справляння податків» та відповідно «сфери справляння податків», а також сутність, систему засобів та особливості адміністративно-правового регулювання справляння податків. Автор порівнює термін «справляння податків» із «адмініструванням податків» та розцінює останнє як більш загальне, без правового визначення відносин, які перебувають у виконавчій чи розпорядчій сфері, коли наявним є певний суб'єкт – представник держави [5, с.28].

Подальші дослідження В.Б. Марченко присвячені з'ясуванню поняття та змісту відносин щодо справляння податків, а також застосуванню терміна «адміністрування податків, зборів (обов'язкових платежів)» у Податковому Кодексі України [2, 6].

Відомий вчений у галузі адміністративного права А. Селіванов дає визначення справлянню податків і зборів як правовідносин, які зумовлюють виконання податкових зобов'язань платниками податків та здійснення уповноваженими органами держави контрольних функцій щодо своєчасності, вірогідності, повноти нарахування та сплати лише тих податків і зборів, які віднесені до їх відання. Крім того у порівнянні із адмініструванням податків, поняття справляння податків розцінюється як більш загальне, без правового

визначення відносин, які перебувають у виконавчій і розпорядчій сферах, коли наявним є владний суб'єкт – представник держави.

Весь спектр адміністративної діяльності уповноважених органів у сфері справляння податків умовно поділяє на позитивну діяльність (позитивне адміністрування) та адміністративно-примусову, правоохоронну діяльність (примусове адміністрування). Позитивна діяльність уповноважених органів у сфері справляння податків спрямована на створення певних умов для виконання податкових зобов'язань платниками, виконання обов'язків суб'єктами податкових правовідносин і містить функції організаційно-виконавчого характеру, зокрема, податкові роз'яснення, формо- і нормотворчість, нарахування податків за законом, відстрочення і розстрочення їх сплати тощо. Адміністративно-примусова діяльність уповноважених органів у сфері справляння податків є втручанням у сферу правових інтересів суб'єктів податкових правовідносин для спонукання їх до виконання вимог податкових норм, охорони податкових відносин, тобто по суті є правоохоронною за своїм характером. Проаналізувавши визначення та застосування термінів справляння та адміністрування податків дослідник вважає доцільним назву розділу 2 Податкового кодексу України «адміністрування податків, зборів (обов'язкових платежів)» змінити на «справляння податків, зборів (обов'язкових платежів)» [2, с.121-122].

Також, у дисертаційному дослідженні «Правові основи здійснення фінансового контролю органами ДПС України» Касьяненко Л.М. приділяє увагу розмежуванню понять «стягнення податків» і «справляння податків». На її думку, стягнення податків є поняттям більш вузьким, яке охоплюється таким значенням як «справляння податків». Основною характерною рисою стягнення є те, що воно передбачає застосування примусових засобів зі сторони держави, в той час як справляння – загальнообов'язкова (а не примусова) модель внесення платежу до бюджету. Стягнення податку має місце тоді, коли у встановленому законом порядку він не сплачується, або сплачується неналежним чином [8].

Таким чином, на сьогоднішній день термін справляння податків є самостійною категорією адміністративного та податкового права, широко вживається у науковій літературі та законодавстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Новий тлумачний словник української мови: В 4 т. / Укл. В.Яременко, О.Сліпущко. – К.: Видавництво «Аконіт», 1998. – Т. I. - 910с.
2. Марченко В.Б. Щодо застосування терміна «адміністрування податків, зборів (обов'язкових платежів)» у Податковому кодексі України // Часопис Київського університету права. – 2011. - №1. – С. 120-123.
3. Науково-практичний коментар до Податкового кодексу України: в 3 т. /кол. авторів [заг. редакція, М. Я Азарова]. – К. : Міністерство фінансів України, Національний університет ДПС України, 2010. – 2389 с. – С.332

4. Весельський М. Поняття і механізм справляння податків / М.Весельський // Право України. – 1999. – №6. – С. 54-57
5. Марченко В.Б. Адміністративно-правове регулювання у сфері справляння податків: дис.. канд. юрид. наук: 12.00.07 / Марченко Віктор Борисович; НУДПСУ. – Ірпінь, 2009. - 252 с.
6. Марченко В.Б. Поняття та зміст відносин щодо справляння податків (обов'язкових платежів) // Часопис Київського університету права. – 2010. – №2. – С. 138-142.
7. Селіванов А. Адміністрування податків: нові проблеми в адміністративному і фінансовому праві України / А. Селіванов // Право України. – 2002. – №2. – С. 34-38.
8. Касьяненко Л.М. Правові основи здійснення фінансового контролю органами державної податкової служби України: дис.. канд. юрид. наук: 12.00.07 / Касьяненко Любов Михайлівна; НУДПСУ, – Ірпінь, 2004. – 232 с.

Косиця О.О. Справляння податків – науково-теоретичний та законодавчий аспект / О.О. Косиця // Реформування податкової системи України відповідно до європейських стандартів: зб. матер. наук.-практ. конференції, 18 грудня 2012 р. / Держ. подат. служба України, Нац. унів. ДПС України, Наук.-досл. центр з проблем оподатк. – Ірпінь, 2012. – С. 171-174.